

Avl på norsk pelsau

Er pelsau den mest lønsame sauerasen?

Leif Arne Nordheim & Liv Astrid Nordheim Kusslid

Rase-fakta om pelssauen

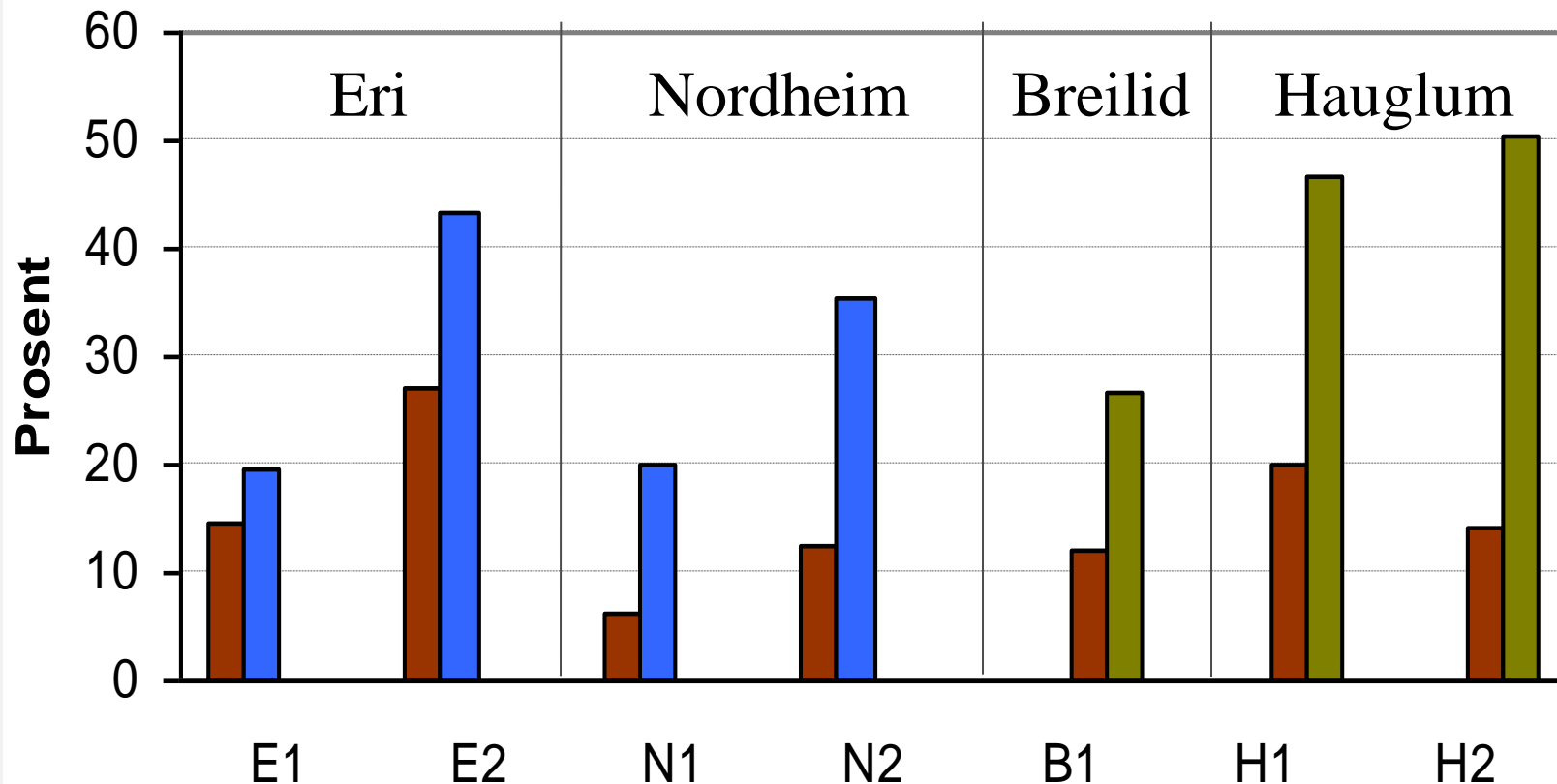

- Den yngste norske sauerasen (godkjent i 1968)
- Avla fram gjennom krysning og strengt utval på 60-talet mellom importerte verar av Godtlandsfår frå Sverige og norsk blå-grå spælsau
- Utgangspunktet: ville kombinera lokk-kvalitet hjå Godtlandsfår med glans og farge hjå norsk spælsau
- Utgjer ca 1% av sauene i sauekontrollen
- Målet med pelssauen: kjøt- og pelsskinnsproduksjon

- Vakker glans og framtrédande lokkdanning av dekkhåra gjev skinnfellen ein spesiell verdi
- Middels bra kjøtprodusent, lammevekta ligg over lammevekta hjå spælsau (betre kjøtfylde)
- Kjøtet er meir marmorert og magrare enn hjå norsk kvit
- Svært gode morseigenskapar: lite lammingsvanskar, føder livfriske lam, fruktbar, god morsau, svært bra jurform med lite jurproblem; arbeidsmessig overlegen tyngre rasar
- Slaktar seg godt rett frå fjellet, men oppfôring som kopplam og feiting om hausten kan vera utfordrande

- Svakare for mjølkefeber og sterkare mot alveld (?) enn norsk kvit
- Meir tillitsfull enn andre rasar men og meir vaktsam, større grad av naturinstinkt
- Meir gardhard enn andre rasar på dårleg beite og ved høg dyretettleik; sau som hoppar må isolerast/slaktast
- Gode bein og ein relativt lett kropp gjer pelssauen særst godt egna på utmarksbeite, svært sjeldan ryggvelt
- Flink til å leita opp dei beste beita; vandrar vidt på beite, kan vera vanskeleg å sjå i høgfjellet pga fargen
- Beiter meir vedfôr (lauv, bork og greiner) enn norsk kvit. Dokumentert etter feltstudie på utmarksbeite i Sogn i 2000 og 2001

Beiting av vedfôr - **dala**, **pels** & **spæl**

Beiting av vedfôr (LSMEAN) for rase innan gard og sesong

Husdyrforsøksmøtet 2005

- Beiting av vedfôr varierte mellom:
 - ⌘ 6,1- 27,1% av all beiting for dala
 - ⌘ 19,6 - 43,2% av all beiting for pels
- Dokumentert resultat:

Pelssau åt 19,5% meir vedfôr enn dalasau (p-verdi: 0,0159)

Pelsdømming

- Vakker glans og framtredande lokkdanning av dekkhåra gjev skinnfellen ein spesiell verdi
- Eigne kåringsreglar for pelssau. I tillegg til eksteriør som kropp og bein har pelssauen eigen pelsdømming
- Nytt kåringsreglement

Pelseigenskapane

- **Farge:**

Fastset fargen og gjev poeng for jamnleik av den. Nyttar faste fargenysansar på gråskalaen frå kvit til svart. F.o.m ekstra lysgrå til mørkegrå kan kårast

- **Lokk:**

Fastset form og gjev poeng for styrke, utbreiing og jamnleik av lokken. Middels og stor lokk kan kårast

- **Pelshårskvalitet:**

Poengset grovleik, glans og ”silkigheit” av pelshåret

- **Tettleik:**

Vurderer pelsfellen sin dekningsgrad av skinnet

- **Heilheitspoeng:** Heilskapspoeng for fellen

Avl på norsk pelssau

- Avlsmål
 - Eigenskapar
 - Dei ”vanlege” som gjeld for alle rasane
 - Pelseigenskapane
 - Vektlegging av eigenskapane i ein samleindeks

Avlstiltak

- Sauekontroll
- Pelsdøming
- Kåring
- Etablere avlsbuskarar
- Avkomsgransking
- Inseminering
 - Norske verer
 - Import av sæd av Gotlandsfår

Dei "vanlege" eigenskapane

- Søya
 - Lammetal
 - Morsevne
 - Vår
 - Slakt
- Slaktelammet
 - Slaktevekt (tilvekst)
 - Kjøtt (klassing)
 - Feitt

Pelsegenskapanne

- Farge
- Lokk
- Pelshårskvalitet
- Tettleik
- Heilheitspoeng

Vektlegging av delindeksane i O-indeksen

Eigenskap	NKS	Spæl	Sjeviot	Pelssau	Kjøtsau
Slaktevekt	20%	20%	22%	20%	35%
Slakteklasse	23%	25%	19%	35%	25%
Feittgruppe	12%	10%	11%	5%	20%
Morevne-vår	8%	15%	8%	10%	5%
Morevne-slakt	25%	22%	25%	25%	5%
Lammetal	12%	8%	15%	5%	10%
Sum	100%	100%	100%	100%	100%

Er det vits i avlsarbeid?

Faktisk endring alle avkomsgranska pelsverer 2000 – 2009:

- Vårvekt + 0,6 kg
- Haustvekt + 1,75 kg
- Slaktevekt + 1,2 kg
- Slakteklasse + 0,8 poeng (frå O+ til R- = 1 poeng)
- Feittgruppe + 0,4 poeng (frå 2 til 2 + = 1 poeng)
- Morevne vår + 0,2 kg
- Morevne slakt + 0,2 kg
- Lammetal + 0,03 lam

Kva verdi har indeksane?

Døme: Delindeks slaktevekt 115 og 130

For pelssau utgjer 1 indekspoeng 0,045 kg slakt

Vinst: $(130 - 115) \times 0,045 \text{ kg} = 0,675 \text{ kg}$

Brukar du ein pelsver med delindeks for slakt 130 istadenfor ein med delindeks 115, er det genetisk grunnlag for 0,34 kg større slaktevekt pr. lam

Kåra pelslam – ukåra pelslam?

- Kvar får ein tak i
 - granska verer? Sogn Pelssauring
 - kåra pelsverlam? <http://www.saueavl.nsg.no/>

Alle kåra lam 2011 var pr 17.10.11 lagde inn på internett. Her finn du at i 2011 vart det kåra

- Hordaland – 5 lam
- Sogn og Fjordane – 25 lam (alle i ring 177)
- Møre og Romsdal – 19 lam

Kven kan bli avlsbuskap?

- Alle vereringsmedlemene (Sogn Pelssauring)
- Einskildbuskapar som har
 - kapasitet til å avkomsgranske minst tre prøveverer pr år, dvs. ca 50 avlssøyer
 - tilstrekkeleg genetiske band til verering (slektskap)
 - brukar semin
 - får då genetiske band og gode prøveverer
 - har god smittebeskyttelse
 - ikkje inntak av dyr utanfrå av nokon rase

Slakting av pelssau

- Lamma (og sauer med god pels) blir slakta med ulla på
 - hygienetrekkr kr 120 pr dyr
(kjøtet kan iflg. Nortura ikkje nyttast til anna enn produkt som vert varmebehandla)
 - slakteriet klypper ei stripe frå halsen mot skrittet
- Nortura har i sommar kursa sine folk til å sortera ut kva som er akseptabel pels

Økonomi e. Finn Avdem, Nortura

	NKS	Norsk Pelssau
Slaktevekt	19,9	18,2
Klasse	8,6 (R+)	6,8 (R-)
Feitt	5,5 (2+)	5,5 (2+)
Fødde lam	2,13	1,8
Lam om hausten	1,75	1,61
Korrigert avdrått pr para søye, kg	75,0	69,5
Utrekna kjøtverdi av avdrått	1325	1227
Verdi ull /skinn	82	241
SUM	1407	1468

Oppgjør for skinn/ull

Tillegg pelsskinn	kr 250,00	
Produksjonstilskot skinn	kr 99,60	
- hygienetrek	- <u>kr 120,00</u>	
Pris til bonden		kr 229,60

NKS	1 kg C1 a 46,35 =	kr 46,35	
	0,35 kg H1 a kr 18,70 =	<u>kr 6,54</u>	
	Ull av NKS		<u>kr 52,89</u>
	Differanse		<u>kr 176,71</u>

Ved skinn i retur: kr 99,60 – kr 120 – kr 40 = - kr. 60,40

Reelle tal frå ein buskap med pelssau

Slaktevekt pr lam, snitt 19,2 kg

Lam pr vinterfora søye, haust 2,14

Søyevekt den 27.12, snitt 67 kg

Kg slakt pr 100 kg søye: $19,2 \times 2,14 \times 100 / 67 = \mathbf{61,3 \text{ kg}}$

Pelsskinnsmarknaden

- Stor etterspørsel (godstolen, bilsetet, pynt, skinnfellar, nedklipte babyskinn (36 mm), babyposar, diverse produkt som t.d. pulsvarmarar, pelskrage, puter, sitjeunderlag, kosedyr, sykklesete)

- To års venteliste og garveriet tek ikkje imot fleire på venteliste

- Omsetning av eigne skinn

Returskinn	kr 60
Garving og frakt	kr 310-340
Utsalspris	kr 800-1400 (eks.mva)
Nto. forteneste	kr 500-kr 800 pr skinn

Lukrativ avtale

- Produsentsamanslutningen Høgfjellslam i Nord-Gudbrandsdal har i haust avtale med sau- og storviltslakteriet Øre Vilt og spekematprodusenten Sunnmøre Kjøtt AS i Møre og Romsdal om levering av 450 pelslam – kjøtpris kr 7,50 over vanleg kg-pris.
- Skinna av desse lamma betalar garveriet Roar Pels AS kr 450 for til produsent.

Ull av pelssau

- Liten verdi
 - F1P – kr 26,45 pr kg
 - C2S – kr 3,80 pr kg
- Tilrår likevel klypping både haust og vår

Norsk Pelssaulag

- Stifta i september 2007
- Tal medlemmar 75
- Medlemskontingent kr 500
- Eiga heimeside:
http://www.nsg.no/Norsk_Pelssaulag/
- Styre: Atle Arnesen (leiar), Evy Solli og Gudmund Skotte
- Kasserar: Leif Arne Nordheim